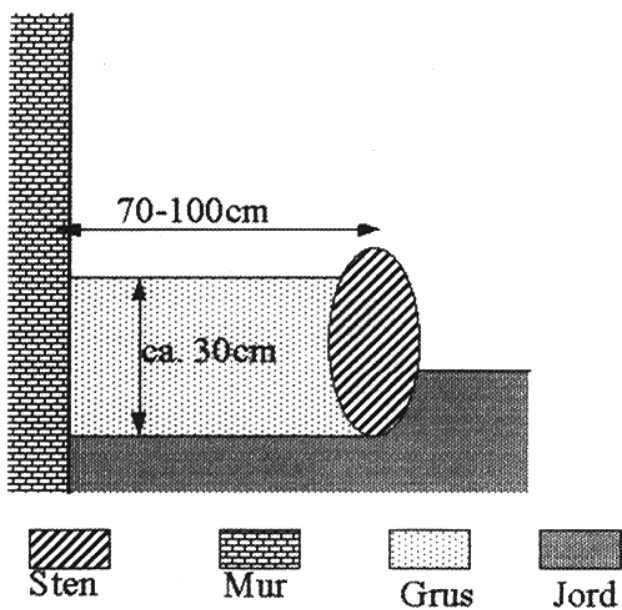

Kaktus på friland.

I begyndelsen af firserne begyndte jeg at samle på kaktus. Det, der skulle have været et særpræget indslag i vindueskarmen, blev hurtigt til det velkendte pladsproblem. Mit drivhus er ikke opvarmet, så slæberiet frem og tilbage efterår og forår i kombination med pladsmangelen, fik mig til at overveje det med de vinterhårde kaktus.

Dengang var der også mange artikler i "Kaktus" om det emne. Især Sydow skrev mange inspirerende artikler om emnet - især om Opuntiaer. Altså såede jeg vinterhårde Opuntiaer i lange baner, men jeg er desværre ikke så god til at få disse kaktus til at spire, så i flere år bestod min frosthårde afdeling kun af *O. lindheimeri* og *O. rutilans*.

Ikke desto mindre fik jeg dog lavet et lille bed til dem op af sydturen på mit hus. Tegningen viser bedet i tværsnit.

I begyndelsen strakte det sig knap en meter langs muren, men det er blevet udvidet et par gange, så det nu er omkring 7 meter langt. Princippet er lidt anderledes end det, som ofte anbefales: Kaktusjord i et tyndt lag øverst, drænende materiale nedenunder.

Filosofien bag min opbygning er, at det ofte er kaktussens rodhals, der er sartest, derfor skal der heller ikke være noget til at holde på fugten omkring den. Det giver naturligvis ikke meget næring til små planter, men det er jo tilladt både at vande og gøde, selvom det virker lidt sært at vande bedet med slange i april måned, men ellers ville små planter udplantet sidste år nok have tørret ihjel pga. den ringe nedbør i marts-april i år. Når planterne bliver så store, at rødderne når gen-

nem gruset og ned i jorden, så øges væksttempoet også betragteligt.

Når jeg skriver grus, så er det grus i fynsk forstand. Jyder kalder af en eller anden grund dette materiale for sand, selvom de godt vil indrømme, at det kommer fra en grusgrav!

Jeg skal ikke påstå, at min opbygning af et frilandsbed er bedre end, hvad man ellers gør, for jeg har ikke prøvet andet, men jeg er selv godt tilfreds med resultatet. Jeg mistede kun ganske få planter vinteren 95-96, og de fleste overlevende har ingen skader.

Bedet får ingen beskyttelse mod sne og regn udover den afskærmning husmuren og tagets udhæng giver. Til gengæld må jeg hvert år sætte net op for at beskytte kaktusserne mod fritgående høns, men det er et selvskabt problem, som kan undgås, hvis man absolut vil slippe for friske æg.

Som man kan forstå, så er det ikke en overflod af Opuntiaer, der fik mig til at udvide kaktusbedet. Men efterhånden opdagede jeg, at det også er muligt at have forskellige andre kaktus på friland; især blandt Echinocereus er der muligheder.

Den første, som jeg forsøgte mig med var *E. baileyi*. Den klarede et par år på friland og nåede også at blomstre inden, at den gik til en sommer af en eller anden sygdom - ikke af kulde eller fugt. De tre små frøplanter, som jeg plantede ud sidste år, har det stadigvæk fint (maj 1996). Følgende Echinocereus blev plantet ud som et- eller toårige frøplanter i 95 og klarede vinteren fint: *baileyi*, *caespitosus*, *chisoensis*, *coccineus v. inermis*, *dasyacanthus*, *engelmannii*, *enneacanthus*, *pectinatus v. wengeri*, *russanthus*, *triglochidiatus* og *viridiflorus*. Desuden formodede *E. stramineus*, men skiltet blev væk i vinterens løb, og identifikation af kaktus med en diameter på 1 cm er ikke en kunst, som jeg mestrer. *E. fendleri v. rectispinus* og *E. foebearius* blev begge reduceret fra 3 planter til én.

Et eksemplar af *E. knippelianus* og et af *E. hempelii* blev skadet på solsiden, men de lever.

En *E. polyacanthus* mistede rødderne og var helt brun og blød og formodet død. Indeni lignede den til gengæld en kiwi, så grøn var den. Jeg bliver nødt til prøve at stiklingeformere den efter min legen kirurg. Den havde ellers klarer sig i tre år uden problemer. En stor *E. engelmannii* gik desværre til.

Jeg har på 4. år to eksemplarer af *E. reichenbachii*. De er aldeles upåvirkede af at stå ude og står med en smuk tornedragt, og jeg håber, at de blomstrer i år.

Escobaria er også en slægt med muligheder i. Jeg har kun erfaring med *E. vivipara v. arizonica*, som jeg plantede 6 eksemplarer ud af i 93, og de har det stadigt fint. I 95 plantede jeg 7 små *E. besteri* ud. Der overlevede kun

3, hvoraf de to er i fin stand og startede væksten i april. Jeg har sået nogle andre Escobaria, som skal afprøves, når de bliver lidt større.

I 93 plantede jeg også *Neobesseya missourensis* og *Neobesseya missourensis v. caespitosus*. De har begge blomstret de sidste to somre, og *N. missourensis* begyndte i april at danne små røde frugter, fordi jeg bestøvede nogle samtidigt blomstrende planter i sommeren 95. Et eksemplar af *N. wismannii* har også klaret vinteren godt.

Pediocactus knowltonii og *P. simpsonii* blev plantet i 93. *P. knowltonii* satte knopper sidste forår, men de tørrede ind, så i år vil jeg være mindre påholdende med vandingen, hvis der skulle dukke knopper op. En *Homaloccephala texensis* har klaret sin første vinter ude med et par mindre gule pletter. Derimod mislykkedes mit forsøg med *Wilcoxia schmollii*.

Mammillaria heyderi og *M. wrightii* har klaret sidste vinter. Til sommer vil jeg også prøve at plante *M. lasiacantha* ud.

Ovenstående var "den nordamerikanske afdeling", men der er også muligheder blandt de sydamerikanske kaktus. Det er velkendt at *Lobivia (Chamaecereus) silvestrii* kan tåle kulde, og jeg har da også haft en stående siden 93, men den nuværende plante er en stiklingeformering af resterne fra den ellers milde vinter 94-95. I fremtiden vil jeg også prøve andre *Lobivia*er, dog forsøger jeg ikke igen med *L. perclardiana*. Dens død gav udtrykket vinterhård en ny dimension: Når en plante ikke er vinterhård, så bliver den særdeles vinterblød! Det samme skete for nogle *Mediolobivia pectinata*. Nu vil nogle nok også hævde, at jeg er godt tosset at prøve med disse planter, men hvad skal man dog stille op med en stak frøplanter af samme art? Venner og familie er begyndt at betakke sig for kaktusdonationer. Desuden går det af og til godt. En *Gymnocalycium calochlorum* klarede denne vinter fint. *G. gibbosum* kom gennem 94-95 uden mén og blomstrede sidste sommer, men sidste vinter var desværre for kold. *G. tilcarensense* stod også af da frosten blev for hård. Der er imidlertid nok grund til at prøve forskellige *Gymnocalycium*, da nogle af dem gror i meget store højder med mulighed for kulde.

Et forsøg, der gik delvist godt var *Rebutia cajasensis*. Ud af 6 frøplanter lever en stadig om end let beskadiget på solsiden. Mon det er vigtigere at skygge sine frilandskaktus om vinteren, end det er at overdække dem? *R. albiflora* kunne ikke engang klare vinteren 94-95.

En enkelt *Maibuenia patagonica* nyder vist ligefrem tilværelsen derude. Den blev sået og plantet ud i 94 og er endnu ikke ret stor, men allerede sidst i marts begyndte der at komme små, grønne blade frem i areolerne.

Så er jeg - geografisk lidt uordentligt - kommet frem til *Opuntia*erne, som jeg af pladshensyn ikke har ret mange af. Den omtalte *O. lindheimeri* er efter 10 år ikke mere, suk! Men "for de gamle, der faldt, blir' der plads

overalt", og den var vel voldsom sammen med alle de små frøplanter. Ellers har jeg arterne *arenaria*, *littoralis* og *rutilans* samt *Cylindropuntia whipplei*, og ingen af disse ved øjensynligt, hvad frostskaader er for noget. En enkelt *Tephrocactus* sp. trives også godt.

"De andre" sukkulenter giver også muligheder i haven. *Agave utabensis* har tit været omtalt som vinterhård i Kaktus, og det ene eksemplar, som jeg har, klarer sig glimrende. Det samme kan jeg sige om en *A. filifera*, som er blevet betydeligt pænere af at blive "sat ud" - jeg var egentligt lidt træt af den før udsætningen, og jeg må indrømme, at jeg er sluppet af med forskellige kedelige planter ved at udnævne dem til forsøgsdyr. I 94 såede jeg *A. parryi* HK 1684. Det gav 10 planter som blev plantet ud samme år. Kun to overlevede den første vinter, men til gengæld er de stadig i live om end frosset noget tilbage. Det har været med til at give mig en idé om, at man bør plante mange frøplanter ud, når man vil dyrke en art på friland, for måske er der arvelig variation i frosttolerancen. *A. barvardiana* er tilsyneladende mere hårdfør: Af 15 frøplanter klarede de 10 sidste vinter.

Efter at have turet rundt i amerikanske planter så tager vi en smuttur til Sydafrika. Nogle medlemmer af Mesembryantemaceae kan også klare den danske vinter. Jeg forstår ikke, at *Delosperma*-arter ikke er slået an i danske haver, for blomsterne er mindst lige så kønne som på de meget almindelige sommerplanter isblomst og middagsblomst (*Mesembryanthemum blandum* og *criniflorum*), men ved *Delosperma* slipper man for at så og plante ud hvert forår. Til gengæld kan man blive nødt til at beskære jævnlige. I mit bed har jeg *D. cooperi*, *D. nubigena* og *D. sutherlandii*. Om den sidste har jeg læst, at den fryser væk om vinteren for så at skyde fra rødderne næste forår. Deraf kan jeg kun slutte, at planten selv ikke kan læse! Nu, i maj måned, er den fuld af knopper dannet mellem bladpar, der har siddet fremme hele vinteren.

Visse *Aloinopsis*-arter skulle blive udsat for frost på deres voksesteder, så sidste år forsøgte jeg med to arter: *A. rubrolineata* (! ud af 3 klarede vinteren) og *A. hilmarri*, som alle gik til, men det gjorde de eksemplarer, som stod inde, også! Under alle omstændigheder prøver jeg igen med andre *Aloinopsis*. Jeg har frøplanter af 5-6 forskellige arter, som bliver plantet ud, når de bliver store nok i løbet af sommeren.

Hvorfor have kaktus på friland? Først og fremmest er det fascinationen af, at det overhovedet kan lade sig gøre. Desuden får planterne masser af ufiltreret sollys, så de bliver særdeles pæne, hvis altså ikke vinteren skader dem. Endelig så bliver man langtidsplanlægger af at så kaktus og vente på deres blomstring, og om bare 30 år er det jo ikke sikkert, at jeg har kræfter til at slæbe tusserne op fra og ned i min kælder hvert år. Til den tid skal jeg blot kunne slæbe mig selv rundt mellem havens agaveblomster omgivet af blomstrende echino-

cerier og andet godt!

Hvis man selv vil i gang med et frilandsbed, så er det jo rart at kende nogle planter, som må formodes at kunne tåle mosten. I Kaktus 84 nr. 3 og 4 har Georg Sydow skrevet en omfattende liste over frostresistente kaktus. Der er rigeligt at gå i gang med. Men vil man læse mere, så har han i Kaktus 85 nr. 1 en næsten lige så lang litteraturliste. Som sagt tidligere kan man finde en del artikler om emnet i gamle numre af Kaktus, og NKS's bibliotek ligger også inde med et par bøger om emnet: Fritz Köhlein: Freilandsukkulenten.

Kümmel, Klügeling: Winterharte Kakteen.

Disse kan også risikere at findes på de almindelige biblioteker (den første samler i hvert fald støv på hylderne i Odense Centralbibliotek). Desuden har jeg selv fået idéer fra frøkataloget fra "Christa's Cactus". Her er en lille anmærkning om temperaturforholdene ved frøindsamlet på lokaliteter, hvor der optræder frost.

Kent Poulsen.